
Listák készültek a délvidéki magyarellenes megtorlások áldozatairól

---

2012. 3. 9.

A második világháború végén parancs rendelkezett a Vajdaságban arról, hogy a magyarellenes megtorlások idején listákat készítsenek a kivégzettekről, így minden áldozat nevét rögzítették valahol, és a kivégzésekért leginkább felelősök neve is behatárolható az egykor jugoszláv kommunista vezetésben - állapítható meg a legfrissebb történelmi kutatások alapján.

Sokakat még mindig eltűntként tartanak nyilván, mert bizonyos akták hiányoznak, nem tudni, mikor és hova tűntek el, nem tudni, hogy ezeket a feljegyzéseket valaki esetleg magához vette-e. Következésképpen nem lehet teljes a magyarellenes megtorlások áldozatainak a listája, és féltő, hogy nem mindenkiről derül majd ki, hogy mikor, hogyan és hol vesztette életét, kit hol vertek, vagy lőttek agyon.

A minap a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) szervezésében történészek adtak egymásnak találkozót Szabadkán. A konferencián elhangzottak "hullámveréseként" a vajdasági magyar média, mindenekelőtt az újvidéki Magyar Szó és a belgrádi sajtó is egyre másra cikkezik a második világháborúban, annak is főleg a végén elkövetett megtorlásokról, gyakorta még a hevenyészett ítélezéseket is nélkülöző tömeges kivégzésekről, lincselésekről. És az áldozatok nem csak magyarok voltak, hanem lehetett bárki, akit bárki besúghatott és máris a "nép ellenségének" lett kikiáltva. És innentől kezdve - képletesen szólva - már nagyon rövid volt az út a falig, a kivégzésig.

Vojislav Stanovčić, az 1941 és 1948 közötti megtorlásokat kivizsgáló magyar-szerb akadémiai vegyes bizottság szerb társelnöke állítja: parancsba adták, hogy a kivégzettekről készüljenek listák. A hírhedt OZNA (Népvédelmi Osztály) és a KNOJ (vagyis a Jugoszláv Népfelszabadító Hadtest) minden áldozatáról feljegyzés készült. Stanovčić megállapította: a szerb-magyar történész vegyes bizottságnak az az alapállása, hogy nincs kollektív bűnösség, csak az egyén vonható felelősségre az általa elkövetett bűncselekményekért.

A belgrádi sajtó cikkei szerint Szerbia-szerte eddig 200 titkos tömegsírról készült jegyzék. Ezekben tízezerrel vannak elhantolva a rövid úton kivégzett "kollaboránsok", "hazaárulók", a "megszállók kiszolgálói". A tömegsírok listáját és az áldozatok nem végleges, előzetes névsorát várhatólag az év végéig hozzák nyilvánosságra. 2013-ban pedig a történészek megkezdhetik a feltárt adatokkal kapcsolatos tudományos munkát, összegzést.

Matuska Márton, a téma kutatója, aki évtizedekkel ezelőtt elsőként publikált cikksorozatot a magyarellenes megtorlásokról, a minap hosszabb tanulmányban boncolgatta a délvidéki vérengzés feltárásának politikai összefüggéseit. Azt, hogy közvetlenül a háború után és még sokáig miért övezte hallgatás a magyarokkal szembeni atrocitásokat (még a "hivatalos" Budapest részéről is), és miért halad döcögve napjainkban is a magyar-szerb vegyes bizottság feltáró munkája.

Írásában Matuska a felelősök kérdését is firtatta: "A felelősség az akkori Jugoszlávia vezetőit terheli". "Tito erősen központosított rendszert épített ki, ő és a párt döntött arról, milyen lesz az

államforma, ki lesz a parlament elnöke, ki a kormányfő" - írja Matuska. Hozzáteszi, hogy ebben egy sor "alvezér" segédkezett neki: például Moša Pijade, aki a főideológus volt, Aleksandar Rankovic, a belügyek, a titkosrendőrség, a fogolytáborok, a börtönök teljhatalmú irányítója, Slobodan Penezic Krcun, a szerbiai belügy vezére.

"Nélkülük tömegirtás ügyében nem lehetett dönteni" - vonja le a következtetést Matuska, aki szerint ott voltak azután "azok a személyek, köztük magyarok is, akik a háború után levezényelt koncepciók perében bírói vagy ügyészi szerepet vállaltak. Köztük volt Varga Péter, Kovács Kálmán és Gyetvai Károly. Ha kellett, a vádat képviselték, más esetben az ítélkező testület tagjai között lehetett megtalálni némelyiküket".

A felsoroltak közül az elsőről még ma is alig lehet többet tudni, mint hogy "a büntetőtanács tagjaként ott volt a háború után Újvidéken lefolytatott bűnperekben, majd szinte nyomtalanul eltűnt a süllyesztőben".

A perek egyik bírója, a későbbiekben a tartomány egyik főbírója, a hosszú életet megért Stevan Krdžalić volt.

Ma már egyiküket sem lehet felelősségre vonni, mert senki sem él közülük. A történelmi tényeket azonban nem lehet elkendőzni velük kapcsolatosan.

Hogy kinek vagy kiknek a nevéhez fűződik a katonai közigazgatás idején elkövetett vérengzés elrendelése, támogatása, eltűrése, a későbbiekben pedig a leplezése? Egyikük kétségtelenül Ivan Rukavina, a Bánság, a Bácska és a Drávaszög területén bevezetett katonai igazgatás egyszemélyes parancsnoka lehetett. A főtitst maga jegyezte le, hogy egyik feladata a hatáskörébe utalt területen biztosítani "a délszláv jelleget".

Matuska szerint Tito felelősségét aligha lehet vitatni, és elég ha a Versecen kiadott, a katonai közigazgatás bevezetéséről szóló rendeletére utalunk.

Konkrétabban írt a vérengzésről és a felelősségről Isa Jovanović egykori tartományi politikai párttitkár az U službi revolucije (A forradalom szolgálatában) című könyvében: "A megszállás alatti kegyetlenkedések miatti elkeseredés következtében a nép némely településeken bosszút állt a magyarokon, s ebben részt vett a katonaság is. Meglakolt azonban sok ártatlan ember is".